Socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:27

om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. (prop. 1983/84:124, bilaga 1) samt anslag till Invandring m. m. (prop. 1983/84:100)

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande dels proposition 1983/84:124 om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. såvitt avser bilaga 1, dels proposition 1983/84:100, bilaga 12 Arbetsmarknadsdepartementet, litt. D. Invandring m. m.

I proposition 124 föreslås att det statliga ansvaret för överföring och mottagande av flyktingar i Sverige fr. o. m. den 1 januari 1985 förs över från arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) till statens invandrarverk (SIV). Vidare föreslås ett ökat statligt ansvar för mottagande av asylsökande. SIV får i uppdrag att träffa överenskommelser med kommuner om mottagande av asylsökande och flyktingar mot statlig ersättning.

Organiserat överförda flyktingar skall enligt förslaget tas emot 2–4 veckor på en statlig mottagningsförläggning. Därefter skall de erbjudas bostad i en kommun med vilken SIV träffat överenskommelse och där få svenskundervisning och annan introduktion i det svenska samhället.

Utlänningar som söker asyl i samband med inresan till Sverige bör normalt tas emot i en statlig utredningsförläggning i upp till fyra veckor medan utredning sker i asylärendet. Därefter anvisas de bostad i en kommun som SIV träffat överenskommelse med.

Kommuner som enligt överenskommelse med SIV tar emot asylsökande och flyktingar får enligt förslaget utöver ersättning för ekonomiskt bistånd i form av generell ersättning en schablonmässigt beräknad engångsersättning för varje flykting resp. asylsökande.

Proposition 124 innehåller också vissa anslagsfrågor. Dessa behandlas i samband med anslagsfrågor i proposition 100.

Med anledning av proposition 124 har väckts fem motioner, 1983/84:2701 (s), 1983/84:2702 (s), 1983/84:2703 (vpk), 1983/84:2704 (c) och 1983/84:2705 (fp). Utskottet avstyrker bifall till motionerna och till motion 1983/84:1195 (m) om mottagningen av flyktingar på Arlanda. Reservationer har avgivits av vpk-ledamoten till förmån för motion 1983/84:2703 (res. 1 och 3) och av centerledamöterna till förmån för motionerna 1983/84:2701 och 1983/84:2704 (res. 2).

I anslutning till förslagen i propositionerna 100 och 124 om anslag till Invandring m. m. behandlar utskottet följande motioner väckta under den allmänna motionstiden 1983/84.

1983/84:730 (vpk) om invandrarpolitiken,
1983/84:1203 (s) om samordnad tolkförmedling,
1983/84:1582 (s) (delvis) om förstärkta resurser till statens invandrarverk,
1983/84:2085 (c) om ersättningen till kommunerna för hjälp till utländska medborgare och
1983/84:2531 (c) om invandrarpolitiska åtgärder.

Utskottet godtar regeringens förslag till medelsberäkning under avsnittet Invandring m. m. för budgetåret 1984/85 enligt följande:

Statens invandrarverk	56 657 000 kr.
Åtgärder för flyktingar	185 750 000 kr.
Åtgärder för invandrare	16 280 000 kr.
Översättningsservice	500 000 kr.
Överföring och mottagning av flyktingar m. m.	24 250 000 kr.
Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.	202 000 000 kr.
Summa	485 437 000 kr.

Utskottets ställningstagande i anslagsfrågorna medför att motionerna 730 (vpk), 2085 (c) och 2531 (c) avstyrks. Utskottet avstyrker vidare bifall till motion 1203 (s) och motion 1582 (s) i behandlad del. Reservationer har avgivits av centerledamöterna till förmån för motion 1983/84:2531 yrkandena 2 och 3 (res. 4 och 6) och motion 1983/84:2085 (res. 7). Vpk-ledamoten har avgivit reservation till förmån för motion 1983/84:730 (res. 5). Särskilt yttrande har avgivits av centerledamöterna.

Propositionerna

Proposition 1983/84:100

TIONDE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1983/84:100, bil. 12 (arbetsmarknadsdepartementet) under litt. D. Invandring m. m. föreslagit riksdagen att

(D 1) till Statens invandrarverk för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 53 680 000 kr.,

(D 2) till Åtgärder för flyktingar för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 202 625 000 kr.,

(D 3) till Åtgärder för invandrare för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 16 280 000 kr.,

(D 4) till Översättningsservice för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

Proposition 1983/84:124

I proposition 1983/84:124 (bil. 1) har regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande som förordats i propositionen,

2. godkänna förslaget om överföring av det statliga ansvaret för flyktingmottagandet till statens invandrarverk,

3. godkänna de riktlinjer för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar, som förordats i propositionen,

4. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att den organisation av flyktingmottagandet som förordats skall kunna genomföras,

5. till Statens invandrarverk för budgetåret 1984/85 utöver i proposition 1983/84:100, bil. 12, föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 2 977 000 kr.,

6. till Åtgärder för flyktingar, med ändring av vad som föreslagits i proposition 1983/84:100, bil. 12 anvisa ett förslagsanslag av 185 750 000 kr.,

7. till Överföring och mottagning av flyktingar m. m. för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 24 250 000 kr. (nytt anslag),

8. till Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m. anvisa ett förslagsanslag av 202 000 000 kr. (nytt anslag).

Utskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 124 bil. 1 jämte de motioner som väckts i anslutning till propositionen. Yttrandet har fogats till betänkandet som bil. 1.

Proposition 124 bil. 2 behandlas av socialutskottet i betänkandet SoU 1983/84:28.

Motioner

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1983/84

I motion 1983/84:730 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen med ändring i proposition 1983/84:100, bil. 12, Arbetsmarknadsdepartementet D 3. Åtgärder för invandrare, beslutar anvisa ytterligare 2 020 000 kr. avseende bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationers verksamhet och 900 000 kr. avseende bidrag till avgränsade projekt m. m. utöver regeringens förslag,

2. att riksdagen med ändring i proposition 1983/84:100, bil. 12, Arbetsmarknadsdepartementet D 3. Åtgärder för invandrare, beslutar anvisa 3 000 000 kr. utöver regeringens förslag avseende informationsinsatser inom folkrörelserna.

I motion 1983/84:1195 av Gunnel Liljegren m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder i enlighet med motionen för att lösa problemen med flyktingmottagningen på Arlanda.

I motion 1983/84:1203 av Erkki Tammenoksa (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn i syfte att samordna tolkservice mellan statliga myndigheter och resp. kommuner.

I motion 1983/84:1582 (delvis) av Hans Göran Franck m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ytterligare heltidstjänster för handläggning av uppehållstillstånd m. m. (Motionen i övrigt behandlas i betänkandet SfU 1983/84:30.)

I motion 1983/84:2531 av Karin Andersson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att statens invandrarverk också under nästa budgetår får en temporär förstärkning på tillståndsbyrån, vilket innebär en ökning av anslaget D 1 Arbetsmarknadsdepartementet med 400 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar att för bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationer (bilaga 12 D 3) genom omdisponeringar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag förhöjt anslag med 695 000 kr. för budgetåret 1984/85,

3. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande stöd till invandrarkvinnornas organisationsarbete, utbildning och riktad information.

Motion överlämnad från socialutskottet, väckt under den allmänna motionstiden 1983/84

I motion 1983/84:2085 (motivering i 1983/84:2531) av Karin Andersson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att anslaget Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska medborgare (Socialdepartementet, bil. 7, J 6) för budgetåret 1984/85, i förhållande till regeringens förslag, sänks med 1 000 000 kr.

Motioner väckta med anledning av proposition 1983/84:124

I motion 1983/84:2701 av Karl-Erik Svartberg (s) och Thure Jadestig (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frivilligorganisationernas möjligheter att bistå flyktingar i Sverige.

I motion 1983/84:2702 av Lars Hedfors (s) och Kjell Nilsson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att i förhållande till föreliggande förslag öka förläggningsvistelsen för vissa organiserat överförda flyktingar.

I motion 1983/84:2703 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen med ändring i proposition 1983/84:124 som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om riktlinjer för mottagande av flyktingar och asylsökande,

2. att riksdagen med ändring i proposition 1983/84:124 som sin mening ger

regeringen till känna vad i motionen anförs om ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar.

I motion 1983/84:2704 av Rune Backlund (c) och Karin Andersson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den schabloniserade ersättningen till kommunerna för omhändertagande av flyktingar och asylsökande.

I motion 1983/84:2705 av Kenth Skårvik (fp) och Elver Jonsson (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att godkänna förslaget om överföring av det statliga flyktingmottagandet till statens invandrarverk,
2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära att en utvärdering av hur överförandet till kommunerna har utvecklats fram till den 1 juli 1986 redovisas för riksdagen, samt
3. att riksdagen beslutar att uttala sig för att vistelsetiden i förläggningen måste kunna anpassas till olika flyktinggruppers och individers behov.

Utskottet

Mottagning och omhändertagande av flyktingar m. m. (prop. 1983/84:124)

Nuvarande ordning

Regeringen fastställer varje år en flyktingkvot för överföring av flyktingar till Sverige. Uttagningen sker i samråd med FN:s flyktingkommissariat. Den organiserade överföringen av flyktingar omfattade under budgetåret 1982/83 drygt 1 300 personer.

Flyktingarna erbjuds vid inresan till Sverige inkvarteringar i förläggningar som drivs av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). Under förläggningstiden får flyktingen mat, husrum, kläder och sjukvård samt social rådgivning m. m. Syftet med förläggningsvistelsen är att ge flyktingen en möjlighet att återhämta sig fysiskt och psykiskt samt att underlätta anpassningen till det svenska samhället. Ett annat syfte är att förbereda flyktingen för ett arbete och en utbildning.

Permanenta mottagningsförläggningar finns i Flen, Alvesta, Moheda och Hallstahammar. Därutöver finns tillfälliga förläggningar i Surahammar, Oxelösund och Perstorp.

Flyktingen tas som regel om hand i 6–7 månader på förläggning. En tid efter ankomsten till förläggningen påbörjas en kartläggning av de vuxna flyktingarnas yrkes- och utbildningsbakgrund. Successivt ges arbetsmarknads-, yrkes- och studievägledning.

AMS ansvar för flyktingen kvarstår till dess kvotflyktingens försörjning kunnat ordnas på annat sätt. I samband med att flyktingen genom s. k. arbets-, utbildnings- eller socialplacering flyttar in i en kommun tar

kommunen i princip över ansvaret på samma sätt som för andra kommuninvånare.

Under budgetåret 1982/83 jämställdes nära 4 000 enskilt inresta utlänningar med överförda flyktingar.

Enskilt hitresta flyktingar som ansökt om uppehålls- och arbetstillstånd (asylsökande) får i regel vänta förhållandevis lång tid innan deras ansökan behandlas och avgörs. Under väntetiden har asylsökanden inte rätt att ta arbete. Det är därför i regel vistelsekommunens socialförvaltning som anskaffar bostad och som genom socialbidrag svarar för uppehälle och boende. Efter det att flyktingen erhållit uppehålls- och arbetstillstånd får denne i allmänhet s. k. enskild kvartering, varmed menas att länsarbetsnämnden svarar för flyktingens hyreskostnader och uppehälle samt ger dem i huvudsak samma förmåner som utgår till flyktingar i mottagningsförläggning.

Föreslagna riktlinjer för mottagande av flyktingar och asylsökande

I propositionen föreslås att *organiserat överförda flyktingar* skall tas emot 2–4 veckor på en statlig *mottagningsförläggning*. Därefter skall flyktingen erbjudas bostad i en kommun med vilken invandrarverket träffat överenskommelse och där få svenskundervisning och annan introduktion i det svenska samhället.

Förläggningen är avsedd att fungera som en mottagningssluss. Under förläggningstiden skall normalt inte svenskundervisning och samhällsinformation för vuxna eller skolundervisning för barnen påbörjas. Under förläggningsvistelsen skall däremot flyktingen erbjudas en hälsoundersökning och i mån av behov få personlig utrustning (t. ex. kläder för årstiden) och en grundläggande information om det fortsatta mottagandet. Vidare skall utredning om lämplig bostadsort och ingående diskussion med flyktingen härom äga rum innan erbjudande om bosättning i kommun lämnas. Nämnda åtgärder beräknas kunna klaras av inom 2–4 veckor i normalfallet.

Utlänning som söker asyl i samband med inresan till Sverige skall enligt propositionen normalt tas emot i en statlig *utredningsförläggning* i upp till fyra veckor. Därefter anvisas bostad i en kommun med vilken invandrarverket träffat överenskommelse. Den utlänning som söker asyl först efter en tids vistelse i landet föreslås normalt kunna erbjudas bostad och socialt stöd i vistelsekommunen under väntetiden.

Under vistelsen i utredningsförläggningen skall det fortsatta mottagandet planeras. Vidare skall information lämnas om hur prövningen av tillståndsärenden går till, vilka regler som gäller för asylsökande och vad som händer under väntetiden. Det bör enligt propositionen vara möjligt att normalt genomföra utredningen i tillståndsärendet och finna en lämplig bostadsplacering inom några veckor. Ett mål bör enligt förslaget vara att förläggningstiderna inte skall överstiga fyra veckor. Det är också önskvärt, framhålls det

vidare, att invandrarverkets beslut i tillståndsärendet kan fattas inom denna tid.

De överenskommelser invandrarverket skall träffa med enskilda kommuner om mottagandet av såväl vissa flyktingar som asylsökande skall enligt propositionen ange det ungefärliga antal personer som kommunen skall ställa bostad till förfogande åt och i övrigt ta emot i planmässiga former under en angiven period. Invandrarverket skall så långt det är möjligt verka för att kommunerna får ta emot det antal flyktingar och asylsökande som anges i överenskommelsen.

I propositionen föreslås vidare att invandrarverket övertar de permanenta mottagningsförläggningarna i Alvesta, Moheda och Hallstahammar samt att invandrarverket driver en fast utredningsförläggning för asylsökande i Flen. AMS föreslås svara för avvecklingen av den permanenta mottagningsförläggningen för flyktingar i Flen och av de tillfälliga förläggningar som är i drift. Vidare föreslås att länsarbetsnämndernas särskilda verksamhet med omhändertagande av flyktingar i enskild inkvartering avvecklas.

I motion 2703 av Lars Werner m. fl. föreslås att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande (yrkande 1). Motionärerna framhåller bl. a. att förslaget i propositionen innebär en hård styrning av flyktingars och asylsökandes bosättning i olika kommuner i landet och att det föreslagna systemet därför inte lämnar några valmöjligheter alls för den enskilde flyktingen/asylsökanden. Motionärerna anför vidare bl. a. att koncentrationen av flyktingar till vissa orter har många fördelar som inte bör underskattas t. ex. när det gäller möjligheten för kommunen att erbjuda utbildning och modersmålsundervisning på ett effektivt och billigt sätt. Motionärerna pekar vidare särskilt på föreningsverksamhetens betydelse för de politiska flyktingarna. Möjligheten att bedriva föreningsverksamhet är enligt motionärerna av minst lika stor betydelse som tillgången på bostäder när det gäller placeringen av utlänningarna i olika kommuner. Motionärerna anser också att det finns en risk för att flyktingmottagandet förvandlas till ett bostadspolitiskt instrument som främst syftar till att fylla tomma lägenheter som finns i olika kommuner. Vidare innebär förslaget i propositionen enligt motionärerna att kommunerna kan vägra social hjälp och stöd till flyktingarna med hänvisning till statligt erbjudande om bostad och service i annan kommun. Detta utesluter, anser de, helt flyktingarnas valmöjligheter och kan därför inte accepteras.

Som socialutskottet anfört i sitt yttrande har den oreglerade invandringen inneburit särskilda påfrestningar för vissa regioner och kommuner med många invandrare. Kommunerna har inte kunnat planera för de åtgärder som behövs och har därigenom fått svårigheter att klara mottagandet. Särskilt bostadsfrågan har varit svårlöst. Spontaninvandringen har även inneburit ekonomiska påfrestningar för kommunerna. Kommuner med ett

stort antal etniska grupper har vidare som regel haft väsentligt svårare att ge fullgod service än andra kommuner.

Förslaget i propositionen innebär att stat och kommun i samverkan skall svara för flyktingverksamheten. Syftet därmed är bl. a. att skapa förutsättningar för en ökad solidaritet mellan olika kommuner. I linje härmed föreslås bl. a. ett huvudansvar för staten för att de som väntar på uppehålls- och arbetstillstånd tas om hand i ordnade former. Detta anses viktigt inte minst med hänsyn till den ojämna fördelningen av ansvar och kostnader som i dag föreligger mellan olika kommuner. Genom de överenskommelser som invandrarverket träffar med kommunerna förutsätts även att tillgången på bostäder skall kunna tryggas. Förslaget är vidare utformat på ett sådant sätt att utlänningen ges möjlighet att bosätta sig permanent i mottagningskommunen om han tillåts stanna i landet.

Utskottet delar den i propositionen redovisade ståndpunkten att samhället måste ha möjlighet att i ett tidigt skede påverka var utlänningen skall tillbringa väntetiden. Syftet därmed är att avlasta särskilt hårt ansträngda kommuner. Den ökade spridning som på sikt eftersträvas blir därvid beroende på olika omständigheter som tillgången på bostäder, arbetstillfällen, utbildningsmöjligheter, lokala erfarenheter av invandring, individuella önskemål m. m. Därigenom uppnås inte bara en ökad spridning inom landet utan även inom redan invandrartäta regioner. Förslaget innebär vidare att kommunerna i samverkan med staten, invandrarverket, bereds tillfälle att bygga upp ett ändamålsenligt kommunalt flyktingmottagande. Kommunerna erbjuds också en rimlig möjlighet att påverka den egna flyktingverksamhetens omfattning och inriktning alltefter lokala förhållanden och förutsättningar. Förslaget innebär därutöver även ett klart bättre utnyttjande av landets samlade resurser i fråga om flyktingmottagande.

I propositionen framhålls särskilt att stor hänsyn skall tas till individuella önskemål om bosättning. Föredragande statsrådet utgår från att det vid erbjudandet av bostad och mottagande i planerade former kommer att kunna tas så stora hänsyn till individuella önskemål och behov att erbjudandena över lag kommer att accepteras av de tillståndssökande. Det är självklart, anför statsrådet vidare, att den som har sin familj i en kommun eller har någon annan stark anknytning till en viss kommun inte bör erbjudas bostad på annat håll. Erfarenheterna visar emellertid att en stor del av de asylsökande inte har någon nära anknytning till någon särskild kommun. Även dessa bör emellertid enligt statsrådet som regel – om de så önskar – erbjudas bostad i en kommun som tar emot landsmän eller där det redan tidigare finns landsmän. Även i den mera övergripande planeringen skall hänsyn tas till kommunernas förutsättningar att ta emot olika etniska grupper.

I linje med det anförda ligger att stor hänsyn vid erbjudandet av bostad även kommer att tas till sådana individuella önskemål som närhet till förenings-, kultur- och fritidsaktiviteter m. m. samt att invandrartäta kom-

muners fördelar kommer att tas till vara på ett adekvat sätt i planeringen av det kommunala flyktingmottagandet. I sistnämnda hänseende har socialutskottet i sitt yttrande pekat på de ökade möjligheter att organisera särskilda insatser för olika invandrargrupper som invandrartätheten kan innebära samt att invandrarna får det lättare att hålla kontakter inom den egna gruppen, vilket är av betydelse för inte minst politiska flyktingar som ofta avser att så snart ske kan återvända till sitt hemland.

Det finns med hänsyn till det anförda enligt utskottets mening inte anledning att befara att den statliga styrning av flyktingmottagandet som föreslås kommer att gå ut över den enskilde flyktingens/asylsökandens reella valfrihet när det gäller bosättningsort. Såsom redogjorts för i det föregående är vidare tillgången till bostäder endast en av flera omständigheter som skall beaktas vid erbjudandet av bosättningskommun.

När det gäller socialtjänstens ansvar framhåller socialutskottet att några undantagsbestämmelser i socialtjänstlagen inte finns för flyktingar, asylsökande och andra som tillfälligt vistas här i landet. Socialtjänstens ansvar är således detsamma gentemot dessa grupper som gentemot alla andra. Beträffande innehållet i biståndet anför socialutskottet bl. a. att frågor om bistånd måste bedömas efter vanliga regler men att det är naturligt att inte igångsätta t. ex. långsiktiga insatser för att anpassa en asylsökande till det svenska samhället innan man vet om vederbörande kommer att få tillstånd att stanna här. Den omständigheten att någon inte har uppehållstillstånd, anför socialutskottet vidare, kan inte i sig åberopas som grund för att vägra bistånd eller för att ge bistånd på lägre nivå än eljest.

Med det anförda får motion 1983/84:2703 (yrkande 1) anses besvarad.

I propositionen föreslås, som redogjorts för i det föregående, att organiserat överförda flyktingar skall tas emot i en statlig mottagningsförläggning 2–4 veckor. Avsikten är att förläggningstiden för flyktingar skall bli kort och att endast ett fåtal åtgärder skall vidtas under denna tid. Även i framtiden kan det dock enligt propositionen i vissa fall bli nödvändigt med längre tids vistelse i förläggning. Det kan t. ex. gälla flyktingar med särskilda behov, som kan vara svåra att tillgodose i normalt boende. Föredragande statsrådet är dock av den uppfattningen att det endast i undantagsfall skall behövas långa förläggningsvistelser av detta skäl.

Längre förläggningsvistelser än föreslagen normaltid kan enligt propositionen också bli aktuella dels övergångsvis innan invandrarverket hunnit träffa överenskommelser med så många kommuner om flyktingmottagandet att det täcker det normala behovet, dels om flyktingkvoten med kort varsel behöver ökas med hänsyn till särskilda händelser och förhållanden utanför vårt land. Beträffande handikappade flyktingar kan det också enligt propositionen vara lämpligt med någon längre förläggningsvistelse för dessa med hänsyn till att man bättre skall kunna planera vård- och behandlingsinsatser på inflyttningsorten.

Två motioner tar upp frågan om förläggningsvistelsens längd. I motion 2702 av Lars Hedfors och Kjell Nilsson begärs att förläggningsvistelsen för vissa organiserat överförda flyktingar förlängs till 3–4 månader för sådana flyktingar som kommer från kulturer som skiljer sig helt från vårt lands. Motsvarande bör enligt motionärerna gälla för flyktingar med fysiska och psykiska problem till följd av t. ex. tortyr eller lång fängelsevistelse. Även i motion 2705 av Kenth Skårvik och Elver Jonsson begärs att vistelsetiden i förläggningen anpassas till olika flyktinggruppers och individers behov (yrkande 3). Enligt motionärerna måste stor flexibilitet och anpassning till individuella förhållanden vara möjlig under en rätt lång tid.

Utskottet delar uppfattningen att den föreslagna förläggningsvistelsetidens längd om 2–4 veckor är tillräcklig i flertalet fall men att det bör finnas möjlighet för invandrarverket att förlänga vistelsen när det individuella behovet motiverar detta. Såsom socialutskottet framhållit bör systemet medge en viss flexibilitet för att åstadkomma ett bättre mottagande för flyktingar som av olika skäl behöver en längre övergångstid innan utflyttning till eget boende sker. Utskottet förutsätter för sin del att en särskild varsamhet med utslussningen till en kommun iakttas i de fall flyktingen har fysiska och psykiska problem till följd av tortyr m. m. som kräver särskild vård och behandling. Det är vidare av utomordentligt stor betydelse att utslussningen till kommunerna från mottagningsförläggningarna och därmed förläggningstiderna övergångsvis anpassas till den takt varmed mottagningsresurserna byggs upp ute i kommunerna och att övergången till det föreslagna flyktingmottagandet sker med omsorg och varsamhet så att flyktingarna tillförsäkras minst samma standard ute i kommunerna som den som i dag kan erbjudas i mottagningsförläggningarna.

Utskottet anser sålunda att de synpunkter motionärerna framfört och vilka utskottet i allt väsentligt delar bör kunna tillgodoses genom en flexibel tillämpning anpassad till individuella förhållanden inom ramen för de i propositionen föreslagna riktlinjerna.

Med det anförda får motionerna 2702 och 2705 (yrkande 3) anses tillgodosedda.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motion 1195 av Gunnel Liljegren m. fl. I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder i enlighet med motionen för att lösa problemen med flyktingmottagningen på Arlanda. Motionärerna anför bl. a. att staten för att kunna hålla förhör med nyanlända presumtiva flyktingar bör kunna tillhandahålla en förläggning i närheten av Arlanda, där polisen skall kunna göra sina utredningar. Vistelsen bör enligt motionärerna inte behöva vara mer än två veckor varefter de bör kunna hänvisas till t. ex. de reguljära flyktinganläggningarna eller i övrigt bosätta sig där de har möjlighet. Motionärerna framhåller vidare bl. a. att detta skulle innebära en rationell hantering av flyktinginvandringen och innebära stora besparingar, totalt sett, i en mycket personalkrävande funktion.

Flertalet av de asylsökande som kommer via Arlanda inkvarteras i dag direkt efter ankomsten vid den mottagningssluss som finns i Märsta och drivs av Sigtuna kommun med stöd av särskild statlig ersättning. Denna mottagningssluss har f. n. en fast kapacitet på ca 60 platser.

T. o. m. år 1982 var det i huvudsak en uppgift för Sigtuna kommun att efter det första mottagandet vid mottagningsslussen även svara för den fortsatta inkvarteringen under hela den tid frågan om uppehållstillstånd prövades. Detta innebar stora problem för kommunen. Som en följd härav och ökad tillströmning av asylsökande bemyndigade regeringen i december 1982 AMS att som en temporär insats erbjuda inkvartering i statlig regi för asylsökande som kommer till Arlanda flygplats.

Genom propositionen kommer invandrarverket att få ett ledningsansvar för verksamheten vid mottagningsslussen i Märsta i samband med att verket får huvudansvaret för flyktingmottagningen, dvs. den 1 januari 1985.

I propositionen anförs att det mot bakgrund av att Arlanda flygplats är den mest frekventa inreseplatsen är viktigt att det finns en mottagningskapacitet i anslutning till Arlanda. Mottagningsslussen i Märsta behövs därför liksom f. n. som en buffert där de asylsökande tas emot direkt efter ankomsten. Om inte tillströmningen är så stor att hela mottagningsslussen behövs som buffert bör den enligt propositionen också kunna fungera som utredningsförläggning. Dimensioneringen av mottagningsslussen i Märsta och det eventuella behovet av ytterligare mottagningsresurser på andra inreseorter än Arlanda skall enligt propositionen utredas ytterligare av invandrarverket.

Med det anförda anser utskottet att syftet med motion 1195 är tillgodosett.

Överföring av det statliga flyktingansvaret till invandrarverket

Invandrarverket svarar i dag för uttagning av flyktingar, för samordning av samhällets insatser för flyktingar och för kontakter med flyktingarnas egna organisationer och med berörda svenska organisationer.

I propositionen föreslås att det statliga ansvaret för överföring och omhändertagande av flyktingar förs över från AMS till invandrarverket. Vidare föreslås att huvuddelen av de operativa uppgifter inom flyktingverksamheten som i dag åvilar socialstyrelsen förs över till invandrarverket i den mån de inte helt kan upphöra som en följd av ändrade former för flyktingmottagandet. Genom förslaget kommer ledningsansvaret för flyktingfrågorna på verksnivå att åvila en myndighet. Detta anses vara särskilt viktigt eftersom huvuddelen av det praktiska arbetet i flyktingmottagandet kommer att genomföras i kommunal regi och kommunerna har behov av att kunna vända sig till en enda myndighet med ett samlat ansvar för planering och genomförande av flyktingmottagandet.

Invandrarverkets uppgift som central myndighet för flyktingmottagandet innebär dels ett ansvar för bevakning och samordning av olika statliga myndigheters verksamhet inom området, dels vissa operativa uppgifter och

ett särskilt ansvar för samordning och fördelning av uppgifter mellan stat och kommun och mellan enskilda kommuner inom flyktingmottagandet. Till invandrarverkets uppgifter hör enligt propositionen bl. a. att följa upp flyktingverksamheten i mottagningskommunerna.

Socialutskottet behandlar i betänkandet SoU 1983/84:28 propositionens förslag (bil. 2) om socialstyrelsens uppgifter inom flyktingverksamheten.

Kenth Skårvik och Elver Jonsson, som i motion 2705 yrkande 1, anser att förslaget om överföring av det statliga flyktingmottagandet till invandrarverket bör godkännas, begär i yrkande 2 att en utvärdering av hur överförandet till kommunerna har utvecklats fram till den 1 juli 1986 skall redovisas för riksdagen. Motionärerna anför bl. a. att med den situation som råder på arbetsmarknaden och med de negativa prognoser som finns för den närmaste framtiden torde det bli svårt att finna ett tillräckligt antal kommuner som kan erbjuda både bostäder och arbete. Mot den bakgrunden finner motionärerna det angeläget att invandrarverket får i uppdrag att göra en utvärdering av hur överförandet till kommunerna utvecklar sig fram till den 1 juli 1986. Väsentligt är enligt motionärerna bl. a. att utröna vilka konsekvenser en kortare vistelse i förläggning för med sig för flyktingens anpassning.

Utskottet, som tillstyrker förslaget i propositionen om överföring av det statliga ansvaret för flyktingmottagandet till statens invandrarverk, förutsätter att motionärernas önskemål om en utvärdering kommer att tillgodoses inom ramen för den uppföljande verksamhet beträffande det kommunala flyktingmottagandet som enligt propositionen skall ske inom invandrarverket. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen är därför inte erforderlig.

Riktlinjer för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar

För en del av den verksamhet som kommunerna enligt förslaget i propositionen kommer att ta över utgår redan generella statsbidrag. Detta gäller främst kommunernas kostnader för skola och barnomsorg. En generell ersättning utgår också till kommunerna för ekonomiskt bistånd till flyktingar. Denna ersättningsrätt utsträcks enligt förslaget med ett år, vilket innebär att ersättning lämnas för det år tillstånd beviljas och ytterligare tre år. Den s. k. undantagsregeln om förlängd rätt till ersättning för ekonomiskt bistånd vidgas till att omfatta, förutom sjuka och handikappade flyktingar, alla flyktingar som är över 60 år när de kommer till Sverige.

De kommuner som enligt överenskommelse med invandrarverket tar emot asylsökande och flyktingar föreslås utöver ersättning för ekonomiskt bistånd få en schablonmässigt beräknad engångsersättning för varje flykting resp. asylsökande. Utöver schablonersättningen föreslås att medel ställs till invandrarverkets förfogande för att verket under vissa förutsättningar skall kunna ge bidrag till kommuner för vissa särskilda kostnader.

I motion 2701 av Karl-Erik Svartberg och Thure Jadestig hemställs att

riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frivilligorganisationernas möjligheter att bistå flyktingar i Sverige. Motionärerna anför bl. a. att det arbete som frivilligorganisationerna bedriver i dag på många platser bidragit till att minska isoleringen och förbättra integrationen bland många flyktingar. Ekonomiska bidrag för verksamheten bör därför kunna utgå från de medel som ryms inom ramen för de anslag som anges i propositionen. Kommunerna måste, framhåller motionärerna vidare, ställa erforderliga resurser till förfogande och samtidigt inbegripa frivilligorganisationernas arbete i det lokala omhändertagandet. Eftersom det nya mottagandet av flyktingar kommer att ställa helt nya krav på kommunerna är det enligt motionärerna viktigt att alla tillgängliga resurser inom kommunen samordnas och brukas på bästa gemensamma sätt.

I motion 2704 av Rune Backlund och Karin Andersson hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den schabloniserade ersättningen till kommunerna för omhändertagande av flyktingar och asylsökande. Enligt motionärernas uppfattning är det viktigt att det i samband med att invandrarverket upprättar avtal med kommuner sker en precisering av vilka åtaganden en kommun skall göra för att erhålla den schabloniserade ersättningen. Följden blir annars enligt motionärerna att flyktingar och asylsökande får ett totalt sett sämre omhändertagande än vad de får i dag. Motionärerna framhåller också att olika typer av organisationer och föreningar kan spela en viktig roll när det gäller att hjälpa flyktingar och asylsökande med anpassningen till ett liv i Sverige. Kommunerna bör därför enligt motionärerna uppmuntra organisationer till insatser på detta område. Motionärerna anser att bidrag till organisationer bör ingå bland de åtgärder i kommunerna som berättigar till den schabloniserade ersättningen.

I motion 2703 av Lars Werner m. fl. slutligen föreslås att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförs om ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar (yrkande 2). Motionärerna anser att förslaget om att schablonersättning endast skall lämnas till kommuner som träffat överenskommelse med invandrarverket inte kan accepteras därför att det försvårar kommunernas aktiva flyktingengagemang och minskar kommunernas initiativmöjligheter när det gäller insatser för flyktingar.

I propositionen framhålls att kulturliv och kontakt med landsmän ofta är viktiga för flyktingarnas möjligheter att finna sig till rätta. Det är också betydelsefullt med kontakter med svenskar och svenska organisationer. Såväl frivilligorganisationerna som flyktingarnas egna organisationer kan därför enligt propositionen få en viktig roll i flyktingmottagandet. Kommunerna bör enligt propositionen vara beredda att anordna särskild kultur- och fritidsverksamhet i syfte att underlätta anpassningen till ett liv i Sverige. Sådan verksamhet bör, uttalas det vidare, med fördel kunna ordnas i samarbete med flyktingarnas egna organisationer.

Socialutskottet anför i sitt yttrande att det i skilda sammanhang betonat det

viktiga komplement som de frivilliga organisationernas verksamhet utgör till socialtjänsten. Även då det gäller mottagandet av flyktingar och asylsökande finns enligt socialutskottet skäl att framhålla värdet av det arbete som organisationerna bedriver och som bl. a. kan bidra till att minska isoleringen bland många flyktingar. Det bör emellertid, framhåller socialutskottet, ankomma på vederbörande kommun att avgöra i vilken utsträckning bidrag skall utgå för sådan verksamhet.

Utskottet delar socialutskottets uppfattning att frivilligorganisationerna har en viktig uppgift att fylla när det gäller att bistå flyktingarna/asylsökandena med insatser för att öka gemenskapen, förmedla kunskaper och att medverka till att lösa sociala problem. Det är därför enligt utskottets mening angeläget att kommunerna tar till vara den resurs som föreningslivet utgör när det gäller att främja flyktingarnas/asylsökandenas anpassning till ett liv i Sverige.

Vad beträffar det ekonomiska stödet till organisationer och föreningar konstaterar utskottet att propositionen förutsätter att schablonbidraget bl. a. skall inbegripa kommunernas fritids- och kulturverksamhet. Detta innebär bl. a. att kommunerna kan använda denna ersättning eller del därav till att bekosta sådana aktiviteter på kultur- och fritidsområdet som olika organisationer och föreningar anordnar.

I fråga om kommunala bidrag i övrigt till invandrarorganisationers och andra föreningars verksamhet, såvitt nu är i fråga, anser utskottet att detta är en kommunal utgift som bör hållas isär från de typiska kommunala merkostnader som den i propositionen föreslagna schablonersättningen är avsedd att kompensera kommunerna för. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att i invandrarpolitiska kommitténs (A 1980:04) uppdrag ingår att utreda denna form av organisationsstöd till invandrarorganisationerna och bl. a. kartlägga det nuvarande stödet från stat och kommun till invandrarorganisationerna.

Vad gäller frågan om en precisering av kommunernas åtaganden uttalas i propositionen att det är svårt i regleringen mellan stat och kommun att i detalj precisera kommunernas åtgärder. Målet för det kommunala flyktingmottagandet bör enligt propositionen vara ett introduktionsprogram för flyktingar av innebörd att dessa genom hjälp och stöd kan finna sig till rätta här i landet samt att de genom information, svenskundervisning, tolkhjälp m. m. blir i stånd att utnyttja den svenska samhällsservicen på lika villkor som den övriga befolkningen. I propositionen pekas vidare bl. a. på att merparten av kommunens åtgärder för flyktingar är samma som för andra kommuninvånare med vissa standardkrav angivna i lagstiftning samt att kommunernas åtgärder måste bygga på lokala förutsättningar och i vissa avseenden anpassas till den servicenivå som erbjuds övriga kommuninvånare. I propositionen redovisas vidare i en allmän beskrivning lämpliga åtgärder som kommunerna bör kunna vidta.

Utskottet anser i likhet med socialutskottet att det ter sig svårt att gå längre

i precisering i det kommunala åtagandet än vad som skett i de i propositionen angivna riktlinjerna. Bl. a. måste, som socialutskottet framhåller, insatsernas utformning i viss mån bli beroende av de lokala förutsättningarna, flyktinggruppens storlek och sammansättning m. m. Enligt utskottets mening utgör därför de överenskommelser med det innehåll som föreslås i propositionen en tillräcklig grund för rätt till schablonersättning. Utskottet utgår från att flyktingarna/asylsökandena därigenom kommer att få tillgång till totalt sett minst samma servicestandard som f. n.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2701 och 2704.

Det är enligt utskottets mening ett rimligt krav att såsom uttalas i propositionen den föreslagna schablonersättningen tillkommer de kommuner som direkt engagerar sig i flyktingpolitiken och som därigenom får högre kostnader. Utskottet har därför ingen erinran mot att en förutsättning för rätt till schablonersättning är att kommunen träffat överenskommelse med invandrarverket. Detta bör enligt utskottets mening allmänt sett vara ägnat att stimulera kommunernas aktiva flyktingengagemang och öka kommunernas initiativmöjligheter när det gäller insatser för flyktingar. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet även yrkande 2 i motion 2703.

Anslagsfrågor för budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84:100 och 1983/84:124)

D 1. Statens invandrarverk

Statens invandrarverk är central förvaltningsmyndighet för invandrar- och medborgarskapsfrågor i den mån de inte ankommer på annan myndighet. Verket utövar bl. a. ledningen av utlänningskontrollen enligt 2 § utlänningslagen samt som central utlänningsmyndighet den kontroll som regleras i medborgarskapslagstiftningen eller annan författning. Verket skall vidare fortlöpande bevaka behovet av samt föreslå och samordna åtgärder till förmån för invandrare och språkliga minoriteter.

Invandrarverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör, som även är styrelsens ordförande. Inom verket finns fem byråer. Dessa är tillståndsbyrån, medborgarskapsbyrån, samordningsbyrån, informationsbyrån och administrativa byrån. Dessutom finns en registerenhet.

I budgetpropositionen föreslås att till statens invandrarverk för budgetåret 1983/84 skall anvisas ett förslagsanslag av 53 680 000 kr. I proposition 124 föreslås, till följd av verkets ökade uppgifter som ny ansvarig myndighet för flyktingmottagandet, att ytterligare 2 977 000 kr. skall anvisas under anslaget, eller tillhopa 56 657 000 kr.

I budgetpropositionen framhålls att balanserna av icke avgjorda tillståndsärenden hos invandrarverket inte har ökat i någon större utsträckning under år 1983. Handläggningstiderna i avlägsnandeärenden har sjunkit ytterligare under året, men fortfarande tar många ärenden alltför lång tid att handlägga.

Föredraganden anser att det angelägna arbetet med att förkorta tiderna i dessa ärenden måste prioriteras och hon är beredd att senare pröva frågan om en förlängning av den temporära resursförstärkning till en kostnad av 400 000 kr. som verket f. n. har.

Två motioner från den allmänna motionstiden tar upp frågan om en ytterligare personalförstärkning på tillståndsbyrån. I motion 1582 av Hans Göran Franck m. fl. framhålls att väntetiderna för asylsökande och andra som söker uppehållstillstånd skapar svåra problem och onödigt lidande och kostar samhället närmare 100 milj. kr. i bl. a. sociala kostnader. Enligt motionärerna behöver invandrarverket ytterligare tre handläggartjänster med hänsyn till den rådande situationen, behovet av beredskap för ökat antal flyktingar och behovet av en stabil planering. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom.

Även Karin Andersson m. fl. framhåller i motion 2531 behovet för invandrarverket att planera och fullgöra vissa arbetsuppgifter. Motionärerna erinrar om att i fjolårets budgetproposition drogs tre handläggartjänster in varefter en motsvarande temporär förstärkning beviljades i kompletteringspropositionen. Motionärerna anser att riksdagen redan nu bör besluta om att den temporära förstärkningen om 400 000 kr. skall bestå. De pekar på att en förkortning av handläggningstiderna på grund av denna förstärkning gör det möjligt att sänka ersättningarna till kommunerna för hjälp till utländska medborgare, flyktingar m. m. med 1 000 000 kr. Ett yrkande härom framförs i motion 2085 som behandlas nedan under det nya anslaget D 6. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.

Utskottet har erfarit att den gynnsamma utvecklingen under föregående år vad gäller ärendebalanserna vid tillståndsbyrån består. Trots en förhållandevis stor tillströmning av flyktingar under senare tid har balanserna kunnat hållas nere. Det är angeläget att denna utveckling fortsätter. Med hänsyn till att regeringen i proposition 1983/84:150 om en reviderad finansplan föreslagit att den temporära förstärkningen vid tillståndsbyrån skall bestå även för nästa budgetår behöver emellertid motionerna 1582 och 2531 i nu behandlade delar inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

D 2. Åtgärder för flyktingar

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programbudgeten för AMS upptagna programmet Åtgärder för flyktingar. Programmet består av delprogrammen Överföring av flyktingar och Omhändertagande av flyktingar. Från anslaget bestrids också utgifter för bidrag till flyktingars resa från Sverige och – såsom försöksverksamhet – för bidrag till resa till Sverige för nära anhöriga till politiska flyktingar.

I budgetpropositionen föreslås att till åtgärder för flyktingar skall anvisas ett förslagsanslag av 202 625 000 kr. I proposition 124 föreslås att under anslaget skall anvisas medel för arbetsmarknadsverkets verksamhet med

flyktingar under budgetåret 1984/85, medan medel för den av invandrarverket övertagna verksamheten enligt det ovan behandlade förslaget i proposition 124 skall anvisas under ett nytt anslag D 5. Överföring och mottagning av flyktingar m. m. Utskottet återkommer nedan till det senare anslaget.

Med hänsyn till att ansvaret för överföring av flyktingar den 1 januari 1985 helt övergår från arbetsmarknadsverket till invandrarverket och arbetsmarknadsverket därefter endast kommer att svara för omhändertagande av de flyktingar som tagits emot före denna tidpunkt och som inte finns på förläggningarna i Alvesta, Moheda och Hallstahammar föreslås i proposition 124 ett i förhållande till förslaget i budgetpropositionen sänkt förslagsanslag av 185 750 000 kr. under punkten D 2.

Utskottet har ingen erinran mot förslaget.

D 3. Åtgärder för invandrare

Från anslaget utgår bidrag till den stiftelse som ger ut Invandrartidningen. Vidare bekostas från anslaget sådana åtgärder i övrigt för invandrare och språkliga minoriteter, för vilka medel inte står till förfogande i annan ordning. Stiftelsen Invandrartidningen och statens invandrarverk har inkommit med framställningar om anslag för dessa ändamål under budgetåret 1984/85.

I budgetpropositionen föreslås att ett reservationsanslag om 16 280 000 kr. anvisas under anslaget. Statsbidraget till stiftelsen Invandrartidningen har därvid beräknats efter samma grunder som statliga myndigheters förvaltningsanslag, medan bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationernas verksamhet och till avgränsade projekt räknats upp på samma sätt som statligt stöd i övrigt till organisationer, eller med resp. 131 000 och 95 000 kr. Bidraget till informationsverksamhet föreslås utgå med oförändrat belopp.

I den förenämnda motion 2531 av Karin Andersson m. fl. begärs att bidraget till invandrar- och minoritetsorganisationer räknas upp med 695 000 kr. Finansieringen härav föreslås ske dels genom att bidraget till avgränsade projekt utgår oförändrat, dels genom att återstoden av den tidigare beräknade besparingen av ersättningen till kommunerna, 600 000 kr., överförs till det förevarande anslaget. Motionärerna framhåller att flera av invandrarorganisationerna f. n. arbetar under stora ekonomiska svårigheter och att invandrarverket i sin anslagsframställning starkt betonat behovet av ett ökat stöd till invandrarnas riksorganisationer. Det är enligt motionärerna viktigt att den verksamhet för invandrarkvinnor som är under uppbyggnad i flera riksorganisationer kan fortsätta och utvecklas.

Motion 730 av Lars Werner m. fl. innehåller mer långtgående förslag om anslagshöjningar. Motionärerna anser att bidraget till invandrare och minoritetsorganisationerna bör räknas upp med ytterligare 2 020 000 kr. och bidraget till angränsande projekt med ytterligare 900 000 kr. Vidare bör ytterligare 3 milj. kr. beräknas för informationsverksamhet. Anslaget bör

sålunda höjas med 5 920 000 kr. Motionärerna anför att invandrar- och minoritetsorganisationerna under 1980-talet fått sänkta reala bidrag samtidigt som allt större krav ställts på dem genom att de förväntas delta aktivt i olika arbets- och referensgrupper och i olika statliga eller kommunala utredningar. Med nuvarande statsstöd är det enligt motionärerna helt klart att organisationerna inte kan motsvara samhällets förväntningar. Såvitt gäller bidraget till avgränsade projekt framhåller motionärerna angelägenheten av ett ökat bidrag till sådana projekt som syftar till ökad förståelse och kontakt mellan invandrare och svenskar. Vad slutligen avser informationsinsatserna anser motionärerna att en ny anslagspost behövs för informationsinsatser genom folkrörelserna eftersom de svenska folkrörelserna genom sina organisationer kan komplettera myndigheternas information på ett utmärkt sätt och bidra till att motverka fördomar och skapa vidgade kontakter mellan svenskar och invandrare.

Föredraganden erinrar i propositionen om att frågan om den framtida utformningen av bidragssystemet till invandrarnas organisationer f. n. utreds av invandrarpolitiska kommittén. I avvaktan på kommitténs förslag har regeringens inriktning varit att ge organisationerna möjligheter att fylla den viktiga samhällsfunktion som stödet syftar till att främja.

Invandrarpolitiska kommitténs förslag kan väntas inom en snar framtid. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av det statsfinansiella läget är utskottet inte berett förorda någon höjning av det ifrågavarande anslaget. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag och avstyrker bifall till de ifrågavarande motionsyrkandena.

I motion 2531 tar motionärerna också upp frågor med anknytning till invandrarkvinnors situation. De framhåller att invandrarkvinnorna bör ges samhällets stöd oavsett om de arbetar i självständiga organisationer eller inom ramen för de nationella invandrarorganisationerna. De betonar också invandrarkvinnornas behov av utbildning på skilda områden för att kunna fungera som fullvärdiga medlemmar av det svenska samhället och kunna fylla sina viktiga funktioner i hemmet som fostrare av nästa generation. Invandrarkvinnorna har också särskilda svårigheter att hitta i den svenska byråkratin och behovet av riktad information är stort. Motionärerna anser att regeringen bör ge myndigheterna i uppdrag att i större utsträckning beakta minoritetsgruppernas behov av information om rättigheter och skyldigheter i samhället och att det är viktigt att informationen ges på ett sådant sätt att också kvinnorna nås av den. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen om vad de anfört i motionen beträffande stöd till invandrarkvinnornas organisationsarbete, utbildning och riktad information.

Utskottet har under innevarande riksmöte behandlat en motion om invandrarkvinnornas situation. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1983/84:8 har utskottet ingående redogjort för bl. a. invandrarverkets Rapport nr 2/82 Invandrarkvinnor och behandlingen av rapporten hos ett flertal myndigheter. I rapporten och vid behandlingen av denna har bl. a.

frågor om invandrarkvinnornas utbildning och informationsfrågor tagits upp. Utskottet fann att det behövdes särskilda åtgärder för att invandrarkvinnornas situation skulle förbättras och att det inte minst för nästa generation var av utomordentlig betydelse att invandrarkvinnan ges verkliga möjligheter att få del av utbildning och övrig service som samhället kan erbjuda. Utskottet betonade också betydelsen av kunskaper i svenska språket och kunskaper om det svenska samhället och fann det viktigt att det arbete, som pågår inom flera samhällsorgan och inom invandrarorganisationerna för att underlätta för invandrarkvinnorna att få sådana kunskaper, leder fram till konkreta åtgärder. Utskottet erinrade också bl. a. om att invandrarverket under en följd av år avsatt resurser för ett arbete som är direkt inriktat på invandrarkvinnorna och att en utvärdering av denna verksamhet kan väntas ske efter nästa budgetår. Utskottet fann att det fanns anledning avvakta pågående arbete i riksdagen och inom regeringskansliet ävensom utvärderingen av den speciella verksamheten inom invandrarverket, och motionsyrkandet avstyrktes. Utskottet anser mot denna bakgrund att något särskilt tillkännagivande till regeringen av vad som anförts i motionen om invandrarkvinnornas situation i utbildningshänseende m. m. inte är påkallat.

D 4. Översättningsservice

Från anslaget bestrids de kostnader för statens invandrarverks språksektions verksamhet som inte täcks av intäkter. I budgetpropositionen föreslås att riksdagen skall anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. under anslaget. Utskottet har ingen erinran häremot.

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1203 av Erkki Tammenoksa vari begärs en översyn för att få till stånd en samordnad tolkförmedling. Motionären anför att trots tillgången på auktoriserade tolkar använder vissa statliga myndigheter sina "egna" tolkar oavsett att deras kunskaper i tolkning många gånger är bristfälliga. Problem i samband med utseende av tolkar hos polisen och tingsrätterna nämns särskilt. Uppvaktningar hos domstolsverket, rikspolisstyrelsen och Kommunförbundet för att få till stånd en samordnad tolkförmedling har, anför motionären, inte lett till något resultat.

Såsom framhållits i budgetpropositionen har frågan om den framtida utformningen av tolk- och översättningsservicen setts över i olika avseenden. Såvitt gäller tolkverksamheten bereds f. n. i regeringskansliet departementspromemoriorna (Ds U 1982:10) Reformerad tolkutbildning och (Ds H 1982:2) Att godkänna tolkar och auktoriserade översättare – en utvärdering. I den sistnämnda promemorian föreslås bl. a. att regeringen allvarligt överväger förutsättningarna för att utforma anvisningar till myndigheterna så att icke auktoriserade tolkar får användas endast om auktoriserade sådana

inte finns att tillgå eller det av särskilda skäl är motiverat att använda en icke auktoriserad tolk.

Med hänsyn till att de frågor som tagits upp i motionen har direkt anknytning till det pågående beredningsarbetet anser utskottet att resultatet av detta bör avvaktas och att motionen f. n. inte behöver föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

D 5. Överföring och mottagning av flyktingar m. m.

I proposition 124 föreslås att över anslaget, som är nytt, skall anvisas medel för den del av mottagandet av flyktingar och asylsökande som direkt skall ankomma på invandrarverket fr. o. m. den 1 januari 1985. Till anslaget som är ett förslagsanslag föreslås anvisade 24 250 000 kr.

Utskottet biträder förslaget.

D 6. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.

Över anslaget, som likaledes är nytt, bör enligt proposition 124 anvisas medel till den generella ersättning som utgår till kommunerna och som hittills anvisats under anslaget J 6. på socialdepartementets huvudtitel samt medel för schablonersättningar och särskilda bidrag till kommuner i enlighet med vad som föreslagits i samma proposition och som behandlats ovan (s. 12 ff.). Vidare bör anvisas medel till sjukvårdshuvudmännen för åtgärder och kostnader för asylsökande och flyktingar. Med hänsyn till att den generella ersättningen till kommunerna utbetalas kalenderårsvis i efterhand påverkar de nya reglerna för generell ersättning inte kostnaderna för budgetåret 1984/85, utan kostnaderna har beräknats med utgångspunkt i gällande regler och anslagsbelastningen under föregående budgetår. För schablonersättningar har ett medelsbehov motsvarande kostnaderna för ett kvartal i fullt genomfört kommunalt omhändertagande beräknats. För särskilda bidrag till kommuner och för ersättningar till sjukvårdshuvudmännen har medel beräknats för ett halvt år. Till anslaget, som är ett förslagsanslag, föreslås anvisade 202 000 000 kr.

I den från socialutskottet överlämnade motion 2085 av Karin Andersson m. fl. begärs, med hänsyn till de förslag om förstärkningar på handläggarsidan inom invandrarverkets tillståndsbyrå som lagts fram i motion 2531 och som beräknas leda till minskade sociala kostnader för asylsökande, att anslaget för ersättningar till kommunerna skall sänkas med 1 milj. kr.

Med hänsyn till att anslaget har karaktär av förslagsanslag, och medelsåtgången är beroende av ett flertal osäkra faktorer, finns det enligt utskottets uppfattning inte anledning frångå propositionens förslag om medelsberäkning. Utskottet avstyrker sålunda bifall till motion 2085.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande*
   att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:124 och med avslag på motionerna 1983/84:2703 yrkande 1, 1983/84:2702 och 1983/84:2705 yrkande 3 antar de i propositionen förordade riktlinjerna för mottagandet av flyktingar och asylsökande,
2. beträffande *överföring av det statliga ansvaret för flyktingmottagandet*
   att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:124 och med anledning av motion 1983/84:2705 yrkande 1 godkänner förslaget i propositionen om överföring av det statliga ansvaret för flyktingmottagandet till statens invandrarverk,
3. beträffande *en utvärdering av flyktingmottagandet*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2705 yrkande 2,
4. beträffande *flyktingmottagandet vid Arlanda*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:1195,
5. beträffande *ersättning till kommunerna*
   att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:124 och med avslag på motionerna 1983/84:2701, 1983/84:2704 och 1983/84:2703 yrkande 2 godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar,
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att den organisation av flyktingmottagandet som förordats i proposition 1983/84:124 skall kunna genomföras,
7. beträffande *medelsanvisning till statens invandrarverk*
   att riksdagen med anledning av propositionerna 1983/84:100 och 1983/84:124 och med avslag på motionerna 1983/84:1582 i motsvarande del och 1983/84:2531 yrkande 1, till *Statens invandrarverk* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 56 657 000 kr.,
8. beträffande *medelsanvisning till åtgärder för flyktingar*
   att riksdagen med anledning av propositionerna 1983/84:100 och 1983/84:124 till *Åtgärder för flyktingar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 185 750 000 kr.,
9. beträffande *medelsanvisning till åtgärder för invandrare*
   att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:100 och med avslag på motionerna 1983/84:2531 yrkande 2 och 1983/84:730 till *Åtgärder för invandrare* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 16 280 000 kr.,
10. beträffande *åtgärder för invandrarkvinnor*
    att riksdagen avslår motion 1983/84:2531 yrkande 3,

11. att riksdagen till *Översättningsservice* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 500 000 kr.,
12. beträffande *samordnad tolkservice*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1203,
13. att riksdagen till *Överföring och mottagning av flyktingar m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 24 250 000 kr.,
14. beträffande *medelsanvisning för ersättning till kommunerna*
att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:124 och med avslag på motion 1983/84:2085 till *Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 202 000 000 kr.

Stockholm den 26 april 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
NILS CARLSHAMRE

Närvarande: Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Börje Nilsson (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m), Ingegerd Elm (s), Inger Hestvik (s), Sonja Rembo (m) och Rune Backlund (c).

Reservationer

Riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande (mom. 1)

1. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet delar" och på s. 9 slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förslaget i propositionen innebär en hård styrning av flyktingars och asylsökandes bosättning i olika kommuner i landet och att det föreslagna systemet därför inte lämnar några valmöjligheter alls för den enskilde flyktingen/asylsökanden. Koncentrationen av flyktingar har vidare enligt utskottets mening många fördelar som inte bör underskattas, t. ex. när det gäller möjligheten för kommunen att erbjuda utbildning och modersmålsundervisning på ett effektivt och billigt sätt. Utskottet anser också att föreningsverksamhetens betydelse för de politiska flyktingarna särskilt bör understrykas. Möjligheten att bedriva föreningsverksamhet är av minst lika stor betydelse som tillgången på bostäder när det gäller placeringen av flyktingar och asylsökande i olika kommuner. Utskottet anser vidare att det är realistiskt att förvänta sig en situation som tvingar invandrarverket att välja och prioritera mellan de olika kriterierna för placering. Härigenom

finns det en risk för att flyktingmottagandet förvandlas till ett bostadspolitiskt instrument som främst syftar till att fylla tomma lägenheter som finns i olika kommuner. Tomma lägenheter har ofta en dålig social miljö och segregation blir därför ett faktum i många fall.

Utskottet anser att de i propositionen föreslagna riktlinjerna bör ändras i enlighet med det anförda.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande* att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:124 och motion 1983/84:2703 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1983/84:2702 och 1983/84:2705 yrkande 3 antar de i propositionen förordade riktlinjerna för mottagandet av flyktingar och asylsökande med de ändringar som föranleds av vad utskottet anfört.

Ersättning till kommunerna (mom. 5)

2. Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet delar" och på s. 15 slutar med "och 2704" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är viktigt att det i samband med att invandrarverket upprättar avtal med kommuner sker en precisering av vilka åtaganden som kommunen skall göra för att erhålla den föreslagna schabloniserade ersättningen. Följden blir annars att flyktingar och asylsökande kan få ett totalt sett sämre omhändertagande än vad man får i dag. Utskottet anser vidare att olika typer av organisationer och föreningar kan spela en viktig roll när det gäller att hjälpa flyktingar och asylsökande med anpassningen till ett liv i Sverige. Kommunerna bör uppmuntra organisationerna till insatser på detta område. Utskottet anser därför att bidrag till organisationer bör ingå bland de åtgärder i kommunerna som berättigar till den schabloniserade ersättningen. De i propositionen föreslagna riktlinjerna för den schabloniserade ersättningen till kommunerna för omhändertagande av flyktingar och asylsökande bör enligt utskottets mening ändras i enlighet med det anförda.

dels att utskottet under moment 5 bort hemställa

5. beträffande *ersättning till kommunerna* att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:124 och motionerna 1983/84:2701 och 1983/84:2704 samt med avslag på motion 1983/84:2703 yrkande 2 godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar med de ändringar som föranleds av vad utskottet anfört.

3. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 15 som börjar med "Det är" och som slutar med "motion 2703" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förslaget om att schablonersättning endast skall lämnas till kommuner som träffat överenskommelse med invandrarverket inte kan accepteras därför att det försvårar kommunernas aktiva flyktingengagemang och minskar kommunernas initiativmöjligheter när det gäller insatser för flyktingar. Utskottet anser att angivet krav för rätt till schablonersättning bör utgå.

dels att utskottet under moment 5 bort hemställa

5. beträffande *ersättning till kommunerna*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:124 och motion 1983/84:2703 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1983/84:2701 och 1983/84:2704 godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar med den ändring som föranleds av vad utskottet anfört.

Medelsanvisning till åtgärder för invandrare (mom. 9)

4. Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Föredraganden erinrar" och slutar med "ifrågavarande motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I avvaktan på invandrarpolitiska kommitténs förslag och beredningen av detta finner utskottet det angeläget att verksamhetsbidraget till invandrarorganisationerna ökas.

Invandrarnas riksorganisationer fyller en viktig funktion som länk mellan invandrargrupper och de svenska myndigheterna, och flera av dem arbetar f. n. under stora ekonomiska svårigheter. Behovet av ökat stöd har starkt betonats av invandrarverket som i sin anslagsframställning avstått från att äska ytterligare medel till den angelägna projektverksamheten för att i stället prioritera organisationsstödet. Vid ett genomförande av förslaget i motion 2531 (yrkande 2) kan bl. a. en angelägen verksamhet för invandrarkvinnor, som är under uppbyggnad i flera riksorganisationer, fortsätta och utvecklas. Utskottet biträder sålunda motionsförslaget om att den i budgetpropositionen föreslagna uppräkningen av anslagsposten Bidrag till avgränsande projekt, 95 000 kr., överförs till anslagsposten Bidrag till invandrare och minoritetsorganisationers verksamhet samt att 600 000 kr. från anslaget D 6 överförs till sistnämnda anslagspost.

dels att utskottet under moment 9 bort hemställa

9. beträffande *medelsanvisning till åtgärder för invandrare m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2531 yrkande 2 och med anledning av proposition 1983/84:100 samt med avslag på motion 1983/84:730,

dels till *Åtgärder för invandrare* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 16 975 000 kr.,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fördelning av medel inom anslaget.

5. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Föredraganden erinrar" och slutar med "ifrågavarande motionsyrkandena" bort ha följande lydelse.

Invandrarorganisationernas riksförbund befinner sig i en mycket svår ekonomisk situation till följd av de otillräckliga bidragen till staten. Dessa har fr. o. m. budgetåret 1980/81 minskat i reala termer. Om denna utveckling får fortsätta riskerar den verksamhet som hittills har byggts upp att raseras. Det får enligt utskottets mening inte ske. För att organisationerna skall kunna motsvara de förväntningar som samhället ställer måste det nuvarande statliga stödet höjas kraftigt. Utskottet ställer sig därför bakom förslaget i motion 730 om en höjning av anslaget till invandrarnas organisationer med 2 020 000 kr. i jämförelse med regeringens förslag.

Det är också enligt utskottets uppfattning viktigt att staten stöder projekt som vänder sig till invandrare eller syftar till ökad förståelse och kontakt mellan invandrare och svenskar. En meningsfull projektbidragsgivning kräver emellertid en betydande resursförstärkning. Utskottet tillstyrker därför även förslaget om en höjning av anslagsposten för projektbidrag i samma motion med 900 000 kr. i förhållande till regeringens förslag.

De svenska folkrörelserna kan genom sina organisationer på ett utmärkt sätt komplettera myndigheternas information för att motverka fördomar och skapa vidgade kontakter mellan svenskar och invandrare. Detta gäller särskilt organisationer inom arbetarrörelsen med sin massförankring. Utskottet delar därför uppfattningen att en ny anslagspost behövs för informationsinsatser genom folkrörelsen under förevarande anslag. För budgetåret 1984/85 bör ett belopp av 3 milj. kr. tas upp för ändamålet.

Det anförda innebär att utskottet biträder förslagen i motion 730 och föreslår att anslaget Åtgärder för invandrare räknas upp med 5 920 000 kr. i förhållande till regeringens förslag.

dels att utskottet under moment 9 bort hemställa

9. beträffande *medelsanvisning till åtgärder för invandrare*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:730 samt med anledning av proposition 1983/84:100 och motion 1983/84:2531 yrkande 2,

dels till *Åtgärder för invandrare* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 22 200 000 kr.,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fördelning av medel inom anslaget.

Åtgärder för invandrarkvinnor (mom. 10)

6. Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "är påkallat" bort ha följande lydelse.

Eftersom några förslag till åtgärder ännu inte förelagts riksdagen och med hänsyn till angelägenheten av att invandrarkvinnornas behov när det gäller utbildning och riktad information på ett bättre sätt än hittills blir beaktat anser utskottet att vad som anförts i detta hänseende i motion 2531 bör ges regeringen till känna. Detsamma gäller behovet av stöd till invandrarkvinnornas organisationsarbete.

dels att utskottet under moment 10 bort hemställa

10. beträffande *åtgärder för invandrarkvinnor*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2531 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om åtgärder för invandrarkvinnor.

Medelsanvisning för ersättning till kommunerna (mom. 14)

7. Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anser, under förutsättning av bifall till reservation 4,

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "motion 2085" bort ha följande lydelse:

Såsom tidigare nämnts har i proposition 1983/84:150 lagts fram förslag om att den temporära resursförstärkningen för tillståndsgivningen som invandrarverket har under innevarande budgetår skall finnas kvar även under budgetåret 1984/85. Förslaget överensstämmer med vad som föreslagits i motion 2531 yrkande 1 av Karin Andersson m. fl. Genom denna resursförstärkning bör enligt utskottets mening de sociala kostnaderna för asylsökande som väntar på uppehållstillstånd minska. För att finansiera den i reservation 4 föreslagna höjningen av anslaget Åtgärder för invandrare bör därför anslaget Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m. sänkas med 600 000 kr. Syftet med motion 2085 blir härigenom tillgodosett.

dels att utskottet under moment 14 bort hemställa

14. beträffande *medelsanvisning för ersättning till kommunerna*
att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2085 och proposition 1983/84:124 till *Ersättning till kommunerna för åtgärder för*

flyktingar m. m. för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 201 400 000 kr.

Särskilt yttrande (mom. 7)

Karin Israelsson, Gunhild Bolander och Rune Backlund (alla c) anför:

Under 1981 och första halvåret 1982 vidtogs en rad åtgärder för att nedbringa handläggningstiderna i utlänningsärenden inom ramen för det regelsystem och den instansordning som gäller i dag. De innefattade omprioriteringar och resurstillskott i samtliga led i instansordningen.

För att påskynda en positiv balansutveckling inom invandrarverket gav sålunda regeringen våren 1982 verket möjlighet att rekrytera ytterligare handläggare. Regeringen uttalade att målet var att förkorta handläggningstiderna i hela instansordningen.

I budgetpropositionen 1983/84 föreslog föredragande statsrådet att de tre tjänsterna som tilldelats verket våren 1982 skulle dras in. I kompletteringspropositionen 1982/83:150 föreslog statsrådet däremot att tjänsterna skulle beviljas som en temporär förstärkning för budgetåret 1983/84.

I årets budgetproposition har tjänsterna på nytt dragits in. Men föredragande statsrådet anmäler att hon är beredd att senare pröva frågan om en förlängning av den temporära resursförstärkning som verket f. n. har.

I den nyligen framlagda kompletteringspropositionen för nästa budgetår (prop. 1983/84:150 bil. 4. s. 28) föreslås att den temporära resursförstärkningen skall bestå under budgetåret 1984/85. Samtidigt förutskickas i den likaledes nyligen framlagda propositionen 1983/84:144 om invandrings- och flyktingpolitiken (s. 128) att föredraganden i samband med nästa år budgetproposition avser att återkomma till frågan om man kan genomföra en minskning av personalresurserna.

Denna ryckighet i regeringens agerande mot SIV leder naturligtvis till svårigheter för verkets möjligheter att planera och fullgöra sina arbetsuppgifter. Handläggartjänsterna på tillståndsbyrån kräver kunnig och erfaren personal. Men den ryckighet som nu visas av regeringen gör det svårt att rekrytera kvalificerad personal till verket.

Arbetssituationen på tillståndsbyrån har under många år varit ansträngd med höga ärendebalanser och långa handläggningstider. Antalet komplicerade ärenden har ökat. En förkortning av handläggningstiderna är, såväl med hänsyn till de människor som berörs som till samhällets kostnader för väntare, önskvärd.

Den stickprovsundersökning som SIV genomförde bland ett antal kommuner 1982 pekade på att socialbidragskostnaderna för UAT-sökande ligger på mellan 90 och 100 milj. kr. Genom en förkortning av handläggningstiderna kan dessa kostnader minskas.

Bilaga 1

Socialutskottets yttrande
1983/84:3 y
om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m.

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84:124 om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. såvitt avser bilaga 1 jämte med anledning av propositionen väckta motioner (motionerna 1983/84:2701–2705).

Bilaga 2 i propositionen behandlas av socialutskottet i betänkandet SoU 1983/84:28.

Utskottet

I propositionen föreslås bl. a. att det statliga ansvaret för överföring och mottagande av flyktingar i Sverige förs över från arbetsmarknadsstyrelsen till statens invandrarverk. Vidare föreslås ett ökat statligt ansvar för mottagandet av asylsökande. Förslaget innebär bl. a. att huvuddelen av de uppgifter inom flyktingverksamheten som i dag åvilar socialstyrelsen förs över till invandrarverket i den mån de inte helt kan upphöra som en följd av ändrade former för flyktingmottagandet. Genom förslaget kommer ledningsansvaret för flyktingfrågorna på verksnivå att åvila en myndighet. Detta anses enligt föredragande statsrådet vara särskilt viktigt eftersom huvuddelen av det praktiska arbetet i flyktingmottagandet och introduktion av flyktingar i det svenska samhället enligt propositionsförslaget kommer att åvila kommunerna.

Regeringen hemställer i propositionen bl. a. att riksdagen skall godkänna nya riktlinjer *dels* för mottagandet av flyktingar och asylsökande, *dels* för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar. I fråga om mottagandet av s. k. kvotflyktingar innebär propositionsförslaget att de skall tas emot två–fyra veckor i en statlig mottagningsförläggning för att därefter erbjudas bostad i en kommun med vilken invandrarverket träffat särskild överenskommelse. Efter utslussningen till kommunen kommer flyktingen att få svenskundervisning och annan introduktion i det svenska samhället genom bosättningskommunens försorg. Vad beträffar asylsökande som söker asyl i samband med inresan till Sverige bör normalt enligt propositionsförslaget mottagandet ske i en statlig utredningsförläggning i några veckor medan utredning sker i asylärendet. Därefter anvisas bostad i en kommun med vilken invandrarverket träffat överenskommelse. En utlänning som söker

asyl först efter en tids vistelse i en kommun bör enligt propositionen kunna erbjudas bostad och socialt stöd där under väntetiden.

I propositionen redovisar föredragande statsrådet tämligen ingående sin syn på det kommunala flyktingmottagandets innehåll. Mottagandet skall enligt föredraganden ha som utgångspunkt att flyktingen behöver visst särskilt stöd av samhället i syfte att få en bra start och en god anpassning i sitt nya land. Vikten av att detta stöd så långt möjligt ges med hänsynstagande till flyktingens individuella behov betonas.

De överenskommelser som skall ligga till grund för flyktingmottagandet och som invandrarverket skall träffa med kommunerna skall enligt propositionen i huvudsak ange ett ungefärligt antal asylsökande och flyktingar som kommunen skall ställa bostad till förfogande åt och i övrigt ta emot i planmässiga former under en angiven period. Överenskommelserna skall ange det rikttal kommunerna skall planera för.

I propositionen föreslås att alla kommuner som har kostnader för ekonomisk hjälp till flyktingar och personer som väntar på uppehållstillstånd skall få ersättning för de faktiska kostnaderna för detta bistånd under tre år. Kommuner som träffat överenskommelser med invandrarverket om att ta emot flyktingar och asylsökande kommer därutöver att få ersättning för andra insatser i form av schablonberäknade engångsbelopp för varje flykting resp. asylsökande som kommunen tar emot. Därutöver föreslås att medel ställs till invandrarverkets förfogande för att verket under vissa förutsättningar skall kunna ge bidrag till kommuner för vissa särskilda kostnader.

De föreslagna ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1985.

Beträffande medelsanvisning föreslås i propositionen att ett nytt anslag med benämningen Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m. förs upp under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel. Över detta anslag skall anvisas medel för den generella ersättning som skall utgå till kommunerna för ekonomiskt bistånd och vissa andra kostnader för flyktingar och utlänningar som väntar på beslut i fråga om uppehållstillstånd. Denna ersättning bestrids f. n. från anslaget J 6. Ersättningar till kommunerna för hjälp till utländska medborgare, flyktingar m. m. under socialdepartementets huvudtitel. Under det nya anslaget skall vidare anvisas medel för schablonersättningar och särskilda bidrag till kommuner för vissa åtgärder för flyktingar och asylsökande och för viss ersättning till sjukvårdshuvudmännen.

I motionerna 1983/84:2701 (s) och 1983/84:2704 (c) tas upp frivilligorganisationernas möjligheter att bistå med olika åtgärder vid mottagandet av flyktingar. Bidrag härtill bör enligt motionärerna rymmas inom de ersättningar för vilka medel beräknas i propositionen. I den senare motionen tas även upp frågan om precisering av vilka åtaganden en kommun skall göra för att få ersättning enligt de nya reglerna. Enligt motionärerna kan följden annars bli att flyktingar och asylsökande får ett totalt sett sämre omhändertagande än i dag.

Socialutskottet har i skilda sammanhang betonat det viktiga komplement som de frivilliga organisationernas verksamhet utgör till socialtjänsten. Även då det gäller mottagandet av flyktingar och asylsökande finns skäl att framhålla värdet av det arbete som organisationerna bedriver och som bl. a. kan bidra till att minska isoleringen bland många flyktingar. Att organisationerna kan spela en viktig roll i flyktingmottagandet sägs också i propositionen (s. 31). Det bör emellertid ankomma på vederbörande kommun att avgöra i vilken utsträckning bidrag skall utgå för sådan verksamhet. Den i propositionen föreslagna schablonersättningen är avsedd att täcka bl. a. kommunernas extra kostnader för fritids- och kulturverksamhet bland flyktingar och asylsökande (prop. s. 39), däremot inte verksamhet som bedrivs till förmån för invandrare och språkliga minoriteter oavsett kommunens åtagande att ta emot flyktingar.

När det gäller önskemålen om precisering av kommunernas åtaganden för flyktingar och asylsökande ter det sig svårt att gå längre i precisering än vad som skett genom de i propositionen angivna riktlinjerna. Insatsernas utformning måste i viss mån bli beroende av de lokala förutsättningarna, flyktinggruppens storlek och sammansättning m. m. Utskottet vill emellertid betona att kommunernas insatser för flyktingar och asylsökande totalt sett inte får bli sämre än de är f. n. Utskottet utgår vidare från att invandrarverket kommer att följa upp hur kommunerna utformar sina insatser och hur den statliga ersättningen används.

I motionerna 1983/84:2702 (s) och 1983/84:2705 (fp) begärs ökade möjligheter att förlänga vistelsen i statlig mottagningsförläggning jämfört med den i propositionen angivna tiden två till fyra veckor. Motionärerna menar att detta är för snävt i många fall, bl. a. för flyktingar som kommer från länder som skiljer sig mycket från vårt land eller för dem som har fysiska eller psykiska problem.

I propositionen anförs i denna del (s. 20) att avsikten är att förläggningsvistelsen för flyktingarna skall bli kort och att endast ett fåtal åtgärder skall vidtas under den allra första tiden. Även i framtiden kan det dock enligt föredragande statsrådet i vissa fall bli nödvändigt med längre tids vistelse i förläggning.

Utskottet anser den i propositionen angivna tiden väl avvägd i flertalet fall. Som framhålls i motionerna bör det emellertid finnas möjlighet till längre vistelse när det individuella behovet motiverar detta. Utskottet anser således att systemet bör medge en viss flexibilitet för att åstadkomma ett bättre mottagande för flyktingar som av olika skäl behöver en längre övergångstid innan utflyttning till eget boende sker. Det anförda innebär självfallet inte att det får ställas mindre krav på organiserandet av andra mottagningsinsatser så att utslussningen fördröjs av sådana skäl.

I motion 1983/84:2703 (vpk) tas upp den föreslagna styrningen av flyktingars och asylsökandes bosättning till vissa kommuner. Motionärerna

påpekar att en koncentration av flyktingar och invandrare till vissa kommuner inte enbart är negativ. Bl. a. framhålls ökade möjligheter till utbildning och modersmålsundervisning, till föreningsverksamhet och annan kontakt med landsmän m. m. Motionärerna vänder sig vidare mot att socialtjänstlagen skulle utnyttjas för att styra flyktingars bosättning genom att de vägras bistånd om de söker sig till annan kommun än där de fått erbjudande om bostad.

Det finns både för- och nackdelar med en koncentration av invandrare till vissa orter. Å ena sidan kan detta bidra till att skapa en social segregering i förhållande till andra grupper. Å andra sidan kan – som framhålls i motionen – det ge ökade möjligheter att organisera modersmålsundervisning och andra särskilt anpassade insatser. Invandrarna får dessutom lättare att hålla kontakter inom den egna gruppen, att organisera föreningsaktiviteter m. m., vilket är av betydelse inte minst för politiska flyktingar som kanske på längre sikt vill återvända till sitt hemland. I propositionen anför föredragande statsrådet i denna del (s. 22) att genom det föreslagna nya systemet med särskilda överenskommelser med kommuner om mottagande av asylsökande och flyktingar etniska grupper bör få bättre möjligheter än nu att hålla ihop och få en ändamålsenlig service. Kommuner som har ett stort antal etniska grupper har enligt propositionen som regel väsentligt svårare att ge fullgod service åt alla, eftersom det måste ske på ett stort antal språk.

Utskottet konstaterar att en betydande del av de utländska medborgare som i dag tas emot i Sverige under ett år kommer hit som s. k. spontanflyktingar. Eftersom många av dem har anhöriga i Sverige eller eljest kontakt med landsmän här före ankomsten har regioner med många invandrare automatiskt kommit att få ta emot fler tillståndssökande än andra kommuner, huvudsakligen i Stockholmsregionen (inkl. Uppsala) och i Skåne. Detta har inneburit särskilda problem för dessa kommuner bl. a. genom att de inte kunnat planera för de särskilda åtgärder som behövs. Framför allt ordnandet av bostäder har mött svårigheter. Spontaninvandringen har även inneburit ekonomiska påfrestningar för vissa kommuner. Socialutskottet har sålunda vid ett flertal tillfällen haft att behandla motionsyrkanden om statlig ersättning till Södertälje kommun för särskilda kostnader till följd av den assyrisk-syrianska invandringen.

De i propositionen föreslagna riktlinjerna för flyktingmottagandet är enligt utskottets mening väl ägnade att motverka och förebygga uppkomsten av de problem som framför allt den oreglerade spontaninvandringen inneburit för vissa kommuner. Genom förslaget kan kommunerna bättre bygga upp ett ändamålsenligt kommunalt flyktingmottagande. Kommunerna får även möjlighet att påverka den egna flyktingverksamhetens omfattning och inriktning alltefter lokala förhållanden och förutsättningar. Förslaget innebär ett bättre utnyttjande av landets samlade resurser i fråga om flyktingmottagande samtidigt som flyktingen/asylsökanden får tillgång till en mera ändamålsenlig service.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att samhället måste ha möjlighet att i ett tidigt skede påverka var utlänningen skall tillbringa väntetiden. Syftet därmed är enligt propositionen att avlasta särskilt hårt ansträngda kommuner. Detta utesluter dock inte ett stort mått av hänsynstagande till individuella önskemål om bosättning. Sålunda uttalas i propositionen (s. 23) att de särskilda önskemål som asylsökande kan ha bör beaktas så långt som möjligt med tanke på att placeringen under väntetiden syftar till permanent bosättning om vederbörande får stanna. Om individuella önskemål inte beaktas tillräckligt kan det leda till en omfattande sekundär flyttning mellan olika kommuner. Vidare anför föredragande statsrådet (s. 24) att hon utgår från att det vid erbjudandet av bostad och mottagande i planerade former kommer att kunna tas så stora hänsyn till individuella önskemål och behov att erbjudandena överlag kommer att kunna accepteras av de tillståndssökande. Det anses självklart att den som har sin familj i en kommun eller har någon annan stark anknytning till en viss kommun inte bör erbjudas bostad på annat håll. Även i andra fall förutsätts de som så önskar i regel erbjudas bostad i en kommun som tar emot landsmän eller där det tidigare finns landsmän. Också i den mer övergripande planeringen skall hänsyn tas till kommunernas förutsättningar att ta emot olika etniska grupper. Det finns vid angivna förhållanden enligt utskottets mening inte anledning att befara att den nödvändiga styrningen av flyktingmottagandet kommer att gå ut över den enskilde flyktingens/asylsökandens valfrihet när det gäller bosättningsort.

När det gäller socialtjänstens ansvar vill utskottet erinra om att socialtjänstlagen ålägger vederbörande kommun ett yttersta ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar preciseras genom andra bestämmelser i socialtjänstlagen, bl. a. om rätten till bistånd. Enligt 6 § har den enskilde rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och sin livsföring i övrigt om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Några undantagsbestämmelser för flyktingar, asylsökande eller andra som tillfälligt vistas här i landet finns inte i socialtjänstlagen. Socialtjänstens ansvar är således detsamma gentemot dessa grupper som gentemot alla andra. I propositionen (s. 19) framhålls också att det nya systemet för mottagande självfallet inte ger någon kommun rätt att vägra ta emot den som på egen hand söker sig till kommunen. Kommuner med stor koncentration av flyktingar bör dock enligt propositionen kunna ställa anspråk på invandrarverket att söka erbjuda bostad i annan kommun åt asylsökande som saknar anknytning till den kommun de vänt sig till.

I sammanhanget bör framhållas att de riktlinjer som anges i propositionen avser statsbidragsgivningen och principerna för den statliga verksamheten på området. Tolkningen av socialtjänstlagen påverkas inte härav. Däremot kan enligt propositionen vissa kommuner efter överenskommelse med invand-

rarverket mot ersättning åta sig längre gående förpliktelser för att åstadkomma ett bättre organiserat mottagande av vissa grupper flyktingar eller asylsökande.

När det gäller innehållet i biståndet vill utskottet med anledning av vad som anförs i propositionen (s. 28) framhålla att frågor om bistånd principiellt måste bedömas efter vanliga regler. Det är dock naturligt att inte igångsätta t. ex. långsiktiga insatser för att anpassa en asylsökande till det svenska samhället innan man vet om vederbörande kommer att få tillstånd att stanna här. Av samma skäl är det knappast rimligt att ge bidrag till inköp av vissa kapitalvaror m. m. innan situationen klarnat. Med hänsyn till att det är fråga om ett tillfälligt arrangemang bör socialnämnden kunna skjuta upp frågan om sådant mera långsiktigt bistånd. Drar ett ärende ut på tiden måste socialnämnden dock vara beredd att utvidga sina insatser. Den omständigheten att någon inte har uppehållstillstånd kan alltså inte i sig åberopas som grund för att vägra bistånd eller för att ge bistånd på lägre nivå än eljest (jfr socialstyrelsens allmänna råd 1981:1 Rätten till bistånd s. 48).

Vad som i övrigt anförs i propositionen angående riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. och i motionerna föranleder inget uttalande från socialutskottets sida.

Utskottet tillstyrker den i propositionen föreslagna omdisponeringen av medel från socialdepartementets huvudtitel.

Stockholm den 24 april 1984

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Rune Gustavsson (c), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Inga Lantz (vpk), Göran Ericsson (m), Gunnar Ström (s), Rosa Östh (c), Aina Westin (s) och Bo Arvidson (m).

minab/gotab 78475 Stockholm 1984